

Täysistunto

Tiistai 11.10.2022 klo 13.59—16.44

10. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2021

Kertomus K 8/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avaan keskustelun. — Esittelypuheenvuoro, edustaja Slunga-Poutsalo, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.54 Riikka Slunga-Poutsalo ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelysämme on Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2021 — kirja, josta on muodostunut melkoinen tietopaketti niin Kelan toiminnasta kuin taloudestakin.

Alkuun sananen Kelan valtuutettujen tehtävistä, toimintatavoista ja käsiteltyjen asioiden julkisuudesta. Valtuutettujen tärkeimpänä tehtävänä on valvoa Kelan hallintoa ja toimintaa siten, että Kelan palvelujen laatu ja saatavuus otetaan huomioon. Valtuutetut toki valvovat kaikkea Kelan toimintaa, mutta eivät kuitenkaan ohjaa etukäteen Kelan muita päätöksentekoelementtejä, kuten esimerkiksi Kelan hallitusta. Valtuutetut voivat vaikuttaa esimerkiksi pyytämällä selvityksiä, tekemällä ehdotuksia tai ottamalla kantaa muun muassa hallintoon liittyviin asioihin. Toimintaa siis valvotaan yleensä jälkikäteen, ja valvonta keskittyy laillisuuskysymyksiin.

Koronapandemia vaikutti kokouskäytäntöihin edelleen viime vuonna, ja kahta syksyn yleiskokousta lukuun ottamatta kaikki kokoukset pidettiin etänä. Vuonna 2021 valtuutetut kokoontuivat yleiskokouksiin yhdeksän kertaa ja työvaliokunta kokoontui kymmenen kertaa. Valtuutettujen yleiskokousten asialistat ja pöytäkirjat ovat julkisia ja löytyvät Kelan kotisivuilta.

Vuoden alkupuoliskolla valtuutetut saivat joka toinen viikko tilannekuvan, johon oli koottu tietoja senhetkisestä tilanteesta, toimintakuluista ja tuotoista, henkilötyövuosista, keskeisistä riskeistä, henkilöstön ja palvelujen saatavuudesta sekä etuushakemustöiden tilanteesta.

Palvelupisteet saatiin pidettyä pääosin avoinna koronasta huolimatta, mutta asiakkaita ohjattiin silti käyttämään ensisijaisesti verkko- ja puhelinpalveluita.

Edellisvuoteen verrattuna tartuntatautipäivärahaa haettiin moninkertaisesti, mikä aiheutti etenkin terveysperusteisten hakemusten, kuten esimerkiksi sairauspäiväraha-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2022 vp

musten, käsittelyyn haasteita ja ruuhkautumista, ja näiden etuuksien hakemusten läpimeinoajat pidentyivät huomattavasti vuoteen 2020 verrattuna.

Arvoisa puhemies! Tietyt asiakokonaisuudet ovat puhuttaneet valtuutettuja vuosia, ja niiden kehittymistä on seurattu tarkasti. Yksi näistä ovat Kela-korvatut taksimatkat, joiden toimivuutta valtuutetut ovat seuranneet vuodesta 2018 alkaen. Taksimatkoista on tullut myös poikkeuksellisen paljon palautetta niin autoilijoilta kuin asiakkailtakin.

Valtuutetut kuulivat kokouksissaan niin liikenne- ja viestintäministeriä kuin sosiaali- ja terveysministeriäkin, niin puhtaiden autojen direktiivin kansallisesta toimeenpanosta kuin kuljetuspalvelujen hankintajärjestelmän kilpailuttamisen riskeistä ja haasteistakin. Valtuutetut nostivat esiin huolensa muun muassa liian nopeasta siirtymäajasta koskien niin sanottua puhtaiden autojen direktiiviä. Kuljetusten kilpailutusten riskittömäksi vaihtoehdoksi on esitetty niin sanottua palveluntuottajien rekisteröitymismenettelyä, joka toisi pitkäjänteisyyttä ja jatkuvuutta toiminnan kehittämiseen ja myös vastaisi niin Kela-autoja käyttävien asiakkaiden kuin taksiautoilijoidenkin esiin nostamiin kysymyksiin. Kumpikin ministeri tyrmäsi meidän esityksemme tässä vaiheessa. Meille ei luvattu, että taksimatkojen osalta siirryttäisiin rekisteröintimenettelyyn, mutta tätä vaihtoehtoa kuitenkin pidetään edelleen selvittämisen arvoisena.

Sen sijaan kuntoutuksen osalta rekisteröitymismenettelyä on kokeiltu onnistuneesti. Oma väylä -kuntoutuksen ja aikuisten sydämkoulutuskurssien osalta palveluntuottajien rekisteröityminen alkoi tammikuussa ja palveluiden toteutus huhtikuussa. Kokemukset ja palautteet ovat olleet hyvin myönteisiä. Oma väylä -kuntoutuksen osalta sekä palveluntuottajien että asiakkaiden suuri määrä yllätti, mistä valitettavasti seurasi se, että Kela on joutunut rajoittamaan asiakasmäärää pysyäkseen harkinnanvaraiseen kuntoutukseen varatun määrärahan puitteissa. Rajoitukseton palveluntuottaminen edellyttäisi vähän yli kymmenen miljoonan euron vuosittaista lisärahoitusta, joka olisi kyllä tarpeen näille ihmisille, jotka Oma väylä -kuntoutusta käyttävät.

Arvoisa puhemies! Valtuutetut ovat vuodesta 2017 alkaen seuranneet säännöllisesti Kelan riskienhallintaa ja sitä, että sitä kehitetään valvontatilintarkastajien suositusten pohjalta, ja valtuutetuille on myös raportoitu säännöllisesti strategisten riskien ja niiden hallinnan tilanteesta. Kelan hallitus on hyväksynyt joulukuussa 2020 riskienhallinnan ja tietoturvariskien hallinnan kehittämissuunnitelmat.

Kelan ja uusien hyvinvointialueiden yhteistyö käynnistyi tämän vuoden alussa, ja sujuvan yhteistyön varmistamiseksi Kelassa käynnistettiin uudistuksiin liittyvä työ jo syyskuussa 2021. Iso kokonaisuus pitää sisällään muun muassa tietojärjestelmiin ja tiedonvaihtoon liittyviä asioita sekä asiakkaiden palvelupolkuihin ja prosesseihin vaikuttavia muutoksia. Kelan rooli hyvinvointialueiden yhteistyössä on hyvin moninainen, ja Kelalla on paljon annettavaa hyvinvointialueille. Kaiken kaikkiaan sote-palveluiden siirto hyvinvointialueille vaatii laajoja muutoksia myös Kelan toiminnassa.

Toimintakertomuksesta löytyy myös tietoa valtuutettujen saamista selvityksistä julkisuudessaakin esillä olleisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi prepaid-puhelinliittymien toiminnasta Kelalle soitettaessa, ja valtuutetut ovat seuranneet tarkasti muun muassa vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluja, perustoimeentulotukea, kansainvälisiä asioita ja tietenkin etuuksien käsittelyaikoja.

Arvoisa puhemies! Vielä hieman lukuja. Kelan hoitaman sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2021 yhteensä 16,1 miljardia euroa. Kasvua oli 1,5 prosenttia vuoteen 20 verrattuna. Toimintakulut olivat 592 miljoonaa euroa. Kelan henkilöstömäärä vuoden 21 lo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2022 vp

pusssa oli 8 297 henkilöä, josta kasvua edelliseen vuoteen oli yli 200 henkilöä. Syynä henkilöstömäärän kasvuun oli koronapandemian kasvattama työmäärä. Asiakaspalveluun saapuneiden puheluiden määrä nousi edellisvuoden 3,2 miljoonasta 3,6 miljoonaan. Kysyntää lisäsivät toimeentulotuen, sairauspäivärahan ja kuntoutuksen ruuhkatilanteet. Henkilöasiakkaiden tunnistettujen verkkoasiointien määrä kasvoi edellisvuoden noin 62 miljoonasta 80 miljoonaan. Kaikista Kelaan vuonna 2021 saapuneista yli 15 miljoonasta hakemuksesta 76,7 prosenttia tehtiin verkossa. Nämä volyymit, mitä Kela käsittelee, ovat valtavan suuria, ja se mittakaava tulisi meidän kaikkien muistaa.

Arvoisa puhemies! Kaikki ei kuitenkaan ole vielä valmista. Esimerkiksi valtuutettujen pitkään ajama Kela-lainsäädäntömuutos on jäämässä parlamentaarisesta yksimielisyydestä huolimatta toteuttamatta.

Aivan loppuun vielä välitän valtuutettujen puheenjohtajana kiitokset Kelan henkilökunnalle jaksamisesta ja venymisestä hyvin haastavina aikoina. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Risikko.

16.02 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Kiitoksia Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle ansiokkaasta esittelystä. Ja ihan teille: kun satutte nyt olemaan täällä paikalla ja tiedän, että olette hyvin tolkun ihminen ja tiedän, että olette ottanut näitä asioita siellä esille, niin kiinnittäisin huomiota siihen, kun tuossa äsken totesitte, että Kelalla olisi paljon annettavaa esimerkiksi näille hyvinvointialueille. Minä tässä vähän niin kuin nyt luettelen niitä asioita, mitä minun mielestäni pitäisi ottaa:

Kelallahan on paljon sellaista tietoa, mitä me kaikki emme edes tiedä, että siellä on, ja meillä on paljon sieltä niin sanotusti saamista siinä, mitä sieltä pystytään antamaan meille. Esimerkiksi tutkimusyksikössä on valtavasti vaikuttavuustietoa, ja niiden rekisterien kautta pystyttäisiin hyödyntämään vaikuttavuustietoa hyvinvointialueilla. Siinä on yksi sellainen yhteistyön elementti.

Mielestäni toinen yhteistyön elementti hyvinvointialueille ovat nämä Kela-matkojen kilpailutusasiat. Niistähän tulee aika paljon tietysti kritiikkiä siitä, miten me saataisiin ne kilpailutukset niin, että niissä otettaisiin vammaisten palvelujen laatu huomioon, ei pelkästään raha. Siinä varmasti on vielä tekemistä, mutta minä olen varma — minä tunnen sieltä Kelalta niin paljon sellaisia asiantuntijoita, jotka kyllä paljon miettivät sitä nimenomaan asiakaslähtöisesti — että meidän pitäisi lähteä siitä, että se laatukin painaa siinä, ja kyllä Kela sen tietää.

No sitten toinen on tämä valtakunnallinen palveluseteli. Kelalla olisi paljon annettavaa tällaiseen palvelusetelijärjestelmään, joka olisi yhtenäinen hyvinvointialueilla, ja tätä minun mielestäni pitäisi laittaa nyt tulille siellä, ja jos ei ministeriö saa sitä aikaiseksi, niin valtuutetut voisivat pistää tulille tällaisen valtakunnallisen systeemin. Miksi joka ikinen hyvinvointialue pohtii tätä palvelusetelikysymystä, kun ne voisivat laittaa tällaisen valtakunnallisen systeemin myöskin tähän?

Sitten on tämä tulkkaukspalvelu, jonka nostitte myöskin puheenvuorossanne. Mielestäni tämä on tärkeä asia, koska meillä on esimerkiksi paljon kuulovammaisia, joiden pitäisi päästä hätäkeskukseen, ja eiväthän he voi soittaa sinne. Sitten tietysti on tekstiviestipalvelu, mutta ensin pitää saada sinne yhteys, kun sieltä joku kysyy, mikä on hätänä. Ja siitä syystä tämä tulkkaukspalvelu kannattaa kyllä systematisoida. Minä silloin aikoinansa laitoin sen sisäministerinä pystyyn, ja sitä kannattaa kehittää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2022 vp

No sitten tämä lääkekorvausjärjestelmä. Kelassa on asiantuntemus siitä, miten lääkekorvausjärjestelmää pitää kehittää. Ja sitten tietysti nostan esille nämä Kela-korvaukset, joista me ansiokkaasti me taistelimme puheenjohtajan kanssa samassa työryhmässä, että Kela-korvauksia ei pitäisi missään nimessä alentaa. Kelalla on siitäkin paljon tutkittua tietoa. Tässä vaiheessa olisi pitänyt pitää Kela-korvaukset korkealla, jotta me oltaisiin pystytty tätä hoitovelkaa maksamaan nopeasti. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Kankaanniemi.

16.05 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Lämpimät kiitokset Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle, edustaja Slunga-Poutsalolle hienosti hoidetusta tehtävästä ja hyvästä esittelystä.

Kela on todella valtava laitos. Yli 15 miljoonaa hakemusta vuodessa kertoo siitä, että töitä siellä joudutaan paiskimaan, ja meidän on hyvä siitä antaa myös täältä salin puolelta kiitokset Kelan henkilöstölle. Kelaa helposti arvostellaan, mutta Kelahan ei näitä lakeja säädä vaan panee niitä täytäntöön, ja usein kun täytäntöönpanossa on ongelmia, niin katseen pitäisi kohdistua ennen kaikkea hallitukseen ja sitten eduskuntaan. Kautta aikain oikeastaan on ollut yksi ongelma se, että isoja uudistuksia — ja vähän pienempiäkin — jotka koskettavat Kelaa, on tehty sillä aikataululla, että toteutus on ollut liian lyhyellä ajalla, ja sitten on tullut monenlaisia ongelmia.

Voin todeta, että esimerkiksi taksiasiasta tuli muutama vuosi sitten valtavasti palautetta, mutta enää ei tule lähellekään niin paljon. Toivon mukaan se on sitten korjaantunut niin, että se jo alkaisi toimia. Se oli monelta osin tietysti epäonnistunut koko taksiuudistus.

Arvoisa puhemies! Edustaja Risikko nosti niitä asioita esille, joita itsekkin mietin tässä kuunnellessani. Itsekin olin mukana esimerkiksi tässä Kelan hallinnon uudistamistyöryhmässä ja sitten toisaalta etuustyöryhmässä, ja niitä esityksiä, mitä siellä teimme, ei ole toteutettu. Hallitus on tyrmännyt hallintopuolen kokonaan, ja sitten etuuspuolellakaan ei ole menty oikein eteenpäin.

Koko sosiaaliturvan uudistaminen tietysti on se iso ja tärkeä kysymys, joka on edessä varmasti meillä, mutta löytyykö sellaista hallitusta ja kokoonpanoa, joka sen pystyy tekemään, sen aika näyttää.

Erityisen polttava tietysti tällä hetkellä on hyvinvointialueuudistus ja siihen liittyvät kysymykset ja se yhteistyö ja se mahdollisuus, minkä Kela todellakin tarjoaa — Kelan valtaavan osaamisen, tutkimustoiminnan ja kaiken sen resurssin, mikä sillä on, hyväksi ja hyödyksi käyttö tässä uudistuksessa on äärimmäisen tärkeää. Valitettavasti on paljon tapahtunut sellaista, mitä ei enää pysty palauttamaan, tietojärjestelmissä ja muissa, mutta varmasti on paljon myös niitä toimenpiteitä, joita voidaan vielä tehdä Kelan ja hyvinvointialueiden yhteistyössä, säästään ja tehostaen palveluita.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Slunga-Poutsalo.

16.09 Riikka Slunga-Poutsalo ps: Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Risikolle erittäin hyvistä huomioista. Täytyy todeta sen verran, että edellisessä Kelan valtuutettujen kokouksessa me kävimme läpi Kelan ja Kanta-palvelujen tietojen hyödyntämistä muun muassa tulevien hyvinvointialueiden osalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2022 vp

On osoittautunut, että tässä on mielenkiintoisia haasteita. Meillä on tiettyjä lainsäädännöllisiä ongelmia, jotka tulisi korjata, mutta haasteena on myöskin ymmärrys siitä, onko Kanta-palvelu arkisto vai palvelu. On olemassa ministeriötasolla ymmärrys siitä, että se on arkisto, ja toisaalta Kelan puolella on ajateltu, että se on palvelu, ja kuinka sitten palvelua tai arkistoa käytetään, siinä on tietynlaisia haasteita. Ja myöskin Findatan rooli siellä kokonaisuudessa väliportinvartijana herättää tietynlaisia haasteita muun muassa hitaudesta, byrokraattisuudesta ja hinnasta. Myöskin on huomioitava se, että Kanta-palvelujen osalta rahoitus on haasteellinen: rahoitus on aina voimassa vuodeksi pariksi kerrallaan, ja Kanta-palvelujen kehittäminen ja sitä kautta tiedon luovuttaminen tuleville hyvinvointialueille on aina vähän liipaisimella. Mutta tämä on vahvasti meillä seurannassa, ja ollaankin tuossa todettu, että käydään näitä lainsäädännössä olevia haasteita listana läpi, jotta me saadaan niitä esitettyä seuraavaan hallitusohjelmaan ja saataisiin niitä korjattua.

Toinen asia on sitten tämä rekisteröintimenettelyn mahdollistaminen näissä taksikilpailutuksissa: se olisi sellainen oleellinen eteenpäin vietävä asia, joka ei näytä myöskään tällä hallituskaudella toteutuvan, mutta toivotaan, että seuraavalla etenisi.

Ja sitten vielä kolmantena asiana: ehkä voisi olla paikallansa tällainen Kanta-palvelujen, hyvinvointialueiden ja Kelan yhteinen ekosysteemi, joka yhdessä puntaroisi muun muassa tällaisia yhteisiä palveluseteleitä ja muitakin palveluja, joita yhdessä voitaisiin tehdä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Risikko.

16.11 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Joo, kiitos, minä vielä jatkan tuosta, kun tuo kolme minuuttia on niin lyhyt. Sanon vielä tästä, että jäi kiittämättä Kelan henkilöstöä. Kyllä täytyy sanoa, että on todella ansiokasta ja osaavaa henkilöstöä ja pitkäjänteistä nimenomaan.

Ja siitä, mitä edustaja Kankaanniemi tuossa totesi: lainsäädännön tekee ministeriö, Kela ei niitä keksi. Siitä syystä, kun sitä kritiikkiä tulee, pitää kohdistaa se nimenomaan sinne ministeriön puolelle.

Siitä, mitä sitten vielä Slunga-Poutsalo tässä totesi valtuutettujen puheenjohtajana: kannustan siihen, että nyt viime metreillä, ennen kuin tämä hallituskausi loppuu, on juuri se paikka tehdä niitä esityksiä seuraavalle hallitukselle, ja minun mielestäni teidän kannattaa nyt jo tehdä kaksi asiaa:

Toinen on erityisesti tämä, miten hyvinvointialueet ja Kela voisivat vielä paremmin hyödyttää toisiansa. Meidän hyvinvointialueiltahan loppuvat rahat. No, ei Kelallakaan rahaa liikaa ole, mutta sitä kaikkea, mitä siellä tehdään, ei kannata keksiä uudelleen hyvinvointialueilla, ja me voitaisiin synergiaa saavuttaa näiden hyvinvointialueiden välillä, kun käytettäisiin Kelaa siinä hyväksi eräänlaisena operaattorina. Palvelusetelit ovat yksi niistä, ja sitten nämä tulkkauspalvelut ovat toinen.

Sitten kiinnittäisin huomiota siihen Kelan tutkimusyksikköön. Se on aivan huippua. Siellä tulee sitä vaikuttavuustutkimusta, ja Kelan rekistereitä voidaan käyttää erilaisiin vaikuttavuusselvityksiin. Nyt me tiedämme, että RRF-rahoilla, näillä elvytysrahoilla, joita nyt ollaan hakemassa, ollaan sitä vaikuttavuustutkimusta lisäämässä — toivottavasti saadaan sellainen osaamiskeskittymä Suomeen — ja siinä pitää olla ehdottomasti Kelan mukana. Ja teille vain sellainen vinkki, että kannattaa olla siinä heti hyvissä ajoin asialla, että Kela var-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2022 vp

masti on mukana siinä, mitä nyt ylös nostetaan, tällaista vaikuttavuuden osaamiskeskittymää.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on tällainen vaikuttavuuden ohjausyksikkö, jossa lähtökohta on nimenomaan tämä vaikuttavuusperusteinen ohjaus, ja toivon tietysti, että Kela on siinä mukana. Ennustankin ja arvelenkin, että näin on, mutta Kela-valtuutetutahan voisivat kuulla hieman vaikuttavuusperusteisen ohjausyksikön johtajaa Kari Hakaria, joka on taitava henkilö, siitä, miten Kela voisi olla yhteistyössä. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.